

LA FALANGE LOCAL EN LOS PRIMEROS AÑOS DEL FRANQUISMO A VILADECANS (1939-1945)¹

article

MANUEL LUENGO CARRASCO*

HISTORIADOR

Introducció

Aquest estudi es nodreix bàsicament de fons documentals conservats a l'Arxiu Municipal de Viladecans (AMVA), en concret del petit fons conservat de la delegació local de la Falange Española Tradicionalista y de las Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista (FET y de las JONS),² de la

* **Manuel Luengo Carrasco.** Llicenciat en Història Contemporània per la Universitat de Barcelona, arxiver municipal i, actualment, cap del departament de Patrimoni Cultural de l'Ajuntament de Viladecans. Ha estat comissari i coordinador de diverses exposicions sobre la història i el patrimoni a Viladecans així com autor de llibres i articles sobre la història contemporània de Viladecans.

¹ Aquesta és una primera aproximació local al nucli dur del partit que va governar Espanya durant prop de quaranta anys, de la mà d'un general colpista i assassí, i els acòlits que el van seguir, alguns, beneïts, convençuts que algun dia farien la revolució nacionalsindicalista seguint les tesis joseantonianes. Aquesta aproximació s'emmarca dins d'un treball de més envergadura que vaig iniciar fa uns quants anys, amb alguns companys de la Comissió d'Història de Viladecans (1982-1987), d'estudiar la República, la Revolució i la Guerra Civil –que va comportar el cop d'estat fallit dels militars rebels i feixistes–, a Viladecans. El temps, la vida familiar i l'activitat professional no han permès, fins ara, que el treball qualli en una publicació malgrat la important recerca realitzada aleshores; ara, temps en què les forces conservadores i reaccionàries sembla que tornen a guanyar la partida, és el moment de recuperar el temps perdut i recuperar aquella història, eixamplant els objectius per recobrar la memòria dels derrotats, jutjats, empresonats i assassinats i també la d'aquells que amb la seva participació en la Falange Española Tradicionalista y de las Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista (FET y de las JONS) van col·laborar, de manera activa o passiva, en el manteniment d'un règim de terror.

² Aquest fons, modest pel que fa a metres lineals, però molt interessant qualitativament, de la delegació local de FET y de las JONS, va poder ser salvat –per qui subscriu– de la crema a què va ser sotmès en la primavera del 1982 (83). Per aquells anys, un servidor formava part de la Comissió d'Història, una

correspondència municipal dels anys 1939-1942, del buidatge de la revista *Voz Juvenil. Periódico del Frente de Juventudes de Viladecans* (1941-1977), així com també del buidatge de la *Causa General de Viladecans*³ i de diversa documentació que fa referència a la repressió patida pels ciutadans de Viladecans una vegada Viladecans “fue liberado del yugo marxista”, a partir del 25 de gener de 1939, amb l'ocupació militar del poble per part de les tropes marroquines sota el comandament del general falangista Juan Yagüe, camí de la conquesta i ocupació de la ciutat de Barcelona.⁴

entitat que el primer ajuntament democràtic de Viladecans va impulsar amb l'objectiu de recuperar i difondre la història de la nostra ciutat, i els dissabtes anava a l'Arxiu Municipal a consultar documentació per al treball de recerca que portàvem entre mans, que era el d'explicar el Viladecans del segle XIX. Un d'aquests dissabtes vaig poder comprovar com un treballador municipal cremava en un bidó gran una gran quantitat de papers; aquests papers van resultar ser l'arxiu de la delegació local de FET y de las JONS; el treballador que els cremava havia estat militant de Falange i evidentment el seu interès era no deixar rastre de l'existència del partit polític feixista; quan el funcionari anava a buscar més papers per cremar, jo els anava traient de la foguera, no tots, perquè no s'adonés que n'hi faltaven, i així fins a l'hora de marxar; d'aquesta manera es van poder salvar alguns documents de la FET local i que avui dia es conserven a l'AMVA. Ignoro quan es va iniciar la crema i quan es va acabar, però en aquells primers anys de la transició democràtica va ser “normal” la crema “d'arxius compromesos” i si no, només cal mirar l'hemeroteca de Barcelona.

³ Fons de la Fiscalia del Tribunal Suprem, Arxiu Històric Nacional, Madrid. S'hi pot accedir per internet mitjançant el Portal de Archivos Españoles (PARES) del Ministeri de Cultura. Adreça d'internet: <http://pares.mcu.es/ParesBusquedas>.

⁴ Documentació del Dipòsit Municipal de Detinguts, fons de l'Ajuntament de Sant Feliu de Llobregat, Arxiu Comarcal del Baix Llobregat, Sant Feliu de Llobregat i els diversos expedients de consells de guerra instruits contra ciutadans de Viladecans conservats a l'Arxiu del Tribunal Militar Territorial Tercero (ATMT3), Barcelona.

Amb aquest article pretenem acostar-nos, de manera aproximada, al coneixement d'alguns dels homes i dones que van formar la Falange local. Homes, més que dones, que van incidir en la vida pública del Viladecans de la dècada dels anys 1940, però també en la vida privada dels viladecanencs i viladecanenques que van estar sotmesos a la repressió del règim.

Pel que fa a la vida pública no podem oblidar que molts membres de l'estructura directiva de la Falange local van ocupar càrrecs públics, com a regidors i/o com a alcaldes de la ciutat, cas de Nicasi Marieges Mas, de Lluís Moré del Castillo o Joan Miernau Domènech, que van ser alcaldes falangistes de Viladecans en les dècades de 1940-1950. Si bé, i a la contra del que passava en altres poblacions, a Viladecans i fins a l'any 1947 no es va donar el cas que els alcaldes franquistes fossin també caps locals de Falange. Els caps locals de Falange d'aquests anys no ocuparien càrrecs públics,⁵ o bé serien regidors però no alcaldes,⁶ fins a l'any 1947, en què Lluís Moré del Castillo, entre 1947-1949, acumularà els dos càrrecs.

Respecte de la vida privada dels ciutadans de Viladecans, la incidència de la Falange no va ser poca. S'ha d'esmentar que els seus informes d'antecedents político-socials, juntament amb els de l'alcaldia, eren preceptius per poder sortir lliure dels Camps de Concentració i Batallons de Treballadors en els quals van ser reclusos tots aquells soldats republicans que es van lliurar, una vegada acabada la guerra, o que van caure presoners a les acaballes del conflicte; també els informes del cap local de FET o del potent delegat d'Informació i Investigació amb el vistiplau del cap local eren preceptius davant de les peticions del jutge militar, amb plaça a Sant Feliu de Llobregat, per a les diligències prèvies a què van ser sotmesos molts ciutadans de Viladecans i que eren determinants per sotmetre'ls o no a consell de guerra, en funció de l'informe emès per la delegació local de FET i l'alcaldia de la ciutat; també eren preceptius els informes de FET i de l'alcaldia en els procediments sumarians de consells de guerra. Aquests informes podien comportar la presó i fins i tot la mort de l'encartat, per tant no eren informes intranscendents; i, finalment, els informes del cap local de FET, juntament amb els de l'alcaldia i el comandant de la Guàrdia Civil –en aquest cas del Puesto de Gavà– podien permetre o no la tornada a Viladecans dels presos que sortien en "prisión atenuada" o llibertat condicional; si aquests no

eren favorables al retorn a la seva ciutat, el pres s'havia de buscar un altre poble que el pogués acollir.

El Viladecans del "III Año Triunfal", 1939

Com era el Viladecans d'aquell primer any de franquisme –"III Año Triunfal" –, de misèria i repressió? Un document de 17 d'agost de 1939, "Año de la Victoria", ens descriu la situació de Viladecans i fa una anàlisi política de per què els ciutadans de Viladecans van ser eminentment d'esquerres durant la República i Revolució.⁷

El document parteix del cens de població de 1936 que recollia una població de 3.957 habitants de fet i 3.907 de dret; repassa l'estructura industrial i agrícola: la Compañía Roca Radiadores, que té les seccions de banyeres, esmalts i porcellanes enclavades en el terme municipal de Viladecans i on treballen 300 obrers; la fàbrica Levadura Prensada, que "[...] entre obreros y empleados" ocupen 55 treballadors; la fàbrica Sedas y mezclas de Juan Fábregas Jorba, que dona feina a 36 obrers i s'apunta que en aquestes dues fàbriques ha disminuït el nombre d'obrers (terminologia del document) per falta de matèries primeres. El document destaca que la major part de la població encara és agrícola, i que es produeix blat i altres cereals, així com fruita variada, tot fent èmfasi en l'exportació de la producció de verdures i hortalisses, és de suposar que cap als mercats barcelonins. "El ramo de la construcción trabaja normalmente".

Respecte de la situació econòmica de la població, destaca la precarietat dels obrers i en concret de les dones, atès que de les peticions de demanda de treball realitzades en el Registre de Col·locació Obrera, 124 són de dones per 84 d'homes, "[...] que seguramente no alcanzaria estas cifras si el patrono agricultor hiciera producir más los terrenos explotándolos convenientemente en lugar de mantenerlos muchos de ellos en estado de yermos sin ninguna producción por el egoismo de no dar jornales. Sería conveniente acabar con este estado de cosas que sumen al obrero en la miseria".

El comerç "[...] tiene una vida efímera apenas sin géneros y escaso crédito para reanudar sus actividades"; per a l'Ajuntament, la misèria de l'obrer i la precària situació

⁵ Cas del metge municipal Vicente Ferro Estrade, cap local de FET del 7 de març de 1939 fins al 21 de desembre de 1941, en què cessa per malaltia.

⁶ Cas de l'alferes provisional Benito Fernández Larrauri, cap local de FET (1942-1945) i regidor entre agost de 1942 i octubre de 1945.

⁷ Document sense capçalera ni segell institucional ni signatura d'autoritat, però d'estil clarament falangista com es pot deduir quan parla dels obrers, de l'explotació patronal agrícola o de la crítica que realitza als "militantes de derecha" que actuen en defensa dels seus interessos i no pas per convicció en defensa dels seus ideals. Correspondència municipal, 1939. Fons Ajuntament de Viladecans, AMVA.

comercial fa que no es generin gaires ingressos en concepte de recaptació d'arbitris sobre articles de consum i altres taxes i drets consignats en els pressupostos, "[...] hallándose imposibilitado de realizar ninguna clase [de] obras y mejoras por convenientes que sean".

El document destaca l'actuació de l'Auxili Social "[...] al que acuden buen número de necesitados, el suministro de alimentos y medicamentos a enfermos pobres, importa cada mes unas 500 ptas. que con dificultades puede soportar el Ayuntamiento".

El document acaba amb una anàlisi crítica de la deriva dels ciutadans de Viladecans cap als postulats de l'esquerra durant els anys republicans, per la desídia del personal de dretes: "[...] en cuanto a la parte obrera militava en un 75% entre izquierda republicana de Cataluña y la CNT quizá no por convicción, pero sí por convivencia la mayoría y por inducción a base de promesas de mejoramiento social de que eran objeto por falsas propagandas". Els integrants dels partits de dretes, "[...] no actuaban como postulantes de convicción propia dentro del partido" i no havien sabut "[...] granjearse la convivencia con el obrero [...] estimularlo con las horas de trabajo reglamentarias y remuneración debida, [sino que] lo explotaban con sus fines egoistas, acudiendo en épocas de mucho trabajo en demanda de obreros valencianos que alimentándose de lo del campo se proporcionaban un ahorro considerable marchándose luego a sus tierras. Un tanto por ciento muy crecido de esos militantes de derechas, integraban el partido⁸ más que por convicción por convivencias sociales y en defensa de su posesión económica, por tal motivo los partidos de izquierda alcanzaron las proporciones que normalmente serían inexplicables".

Un altre document de 1941⁹ ens complementa la informació de l'estat de Viladecans respecte del món educatiu: ens diu que hi ha una escola oficial graduada de nois i noies, amb tres graus, regentada per sis mestres (tres homes i tres dones); que hi ha una escola pública de pàrvuls; que hi ha dues escoles privades: la dels Germans Gabrielistes i la de les Germanes de la Sagrada Família, amb tres professors, cadascuna, encarregats dels graus respectivament; que la població escolar és d'uns 500 nens dels quals 75 han deixat d'assistir quasi contínuament a les classes "(....) a causa de ser huérfanos de madre o padre o tener éste recluso o huido de España y tener necesidad de cuidar a los otros hermanitos mas pequeños o simplemente cuidar la comida o la casa". El document segueix explicant que l'Alcaldia ha donat ordres perquè es recullin

i condueixin a les escoles tots els menors que estiguin pel carrer i pels camps i continua explicant que no s'han imposat multes en metàl·lic als pares "[...] a causa de que la población infantil que deja de asistir a los Colegios es hija de padres carentes de toda fortuna, en cambio, se suele hacer comparecer en la Alcaldia a dichos padres y amonestarles por la comisión de tales faltas". Com veiem en aquest document, com qui no vol es fa esment dels fills dels represaliats polítics de Viladecans.

Una altra notícia sobre la desafecció i els desafectes polítics al règim la tenim en un document de 8 de novembre de 1945,¹⁰ pel qual el cap local de Falange, Benito Fernández Larrauri, adreça a la prefectura provincial de Barcelona de FET y de las JONS un "estadillo numérico" de la classificació política del cens electoral. El cens electoral està establert en 2.548 persones, de les quals 552 estan classificades com a "afectos [al règim]", 1.421 com a "dudosos" i 570 com a "enemigos". Observació!, dels classificats com a enemics, 14 es troben a França.

En aquest retrat del Viladecans dels primers anys del franquisme ens faltaria afegir-hi la repressió que el règim efectuà sobre tots aquells que van tenir càrrecs públics d'esquerres i catalanistes, o van pertànyer a les juntes directives dels partits i sindicats d'esquerra i catalanistes, o simplement van ser militants de base o van votar els partits d'esquerra al llarg de la República. La repressió a la nostra ciutat es pot comptabilitzar a data d'avui en 69 persones que van passar pels camps de concentració i batallons de treballadors (1939-1942); 56 persones sobre les qual es van demanar informes d'antecedents politico-socials sobre la seva actuació abans i després del Movimiento; 37 persones sotmeses a procediments sumaríssims per part de l'Auditoria de Guerra de la IV Regió Militar, la majoria d'ells seguits des del jutjat militar de la plaça militar de Sant Feliu de Llobregat; 13 persones condemnades de manera ferma en consells de guerra a penes de presó d'entre 12 a 30 anys; i, finalment 3 persones assassinades pel règim militar (la parella Virgínia Amposta i Amposta - Adolfo Casé Pitarque, i Salvador Pérez Martín); a banda dels més d'un centenar d'homes que van ser depurats en les quintes militars compreses entre els 18 i 45 anys, molts d'ells obligats a fer novament el servei militar.¹¹ Xifres no gens menyspreables per a un

⁸ Se suposa que s'està referint a la Falange.

⁹ Correspondència, 1941. Documentació de FET y de las JONS, AMVA.

¹⁰ Correspondència, 1946. Documentació de FET y de las JONS, AMVA.

¹¹ Dades tretes del buidatge de la Correspondència de documentació municipal dels anys 1939-1942 (AMVA) i dels expedients dels consells de guerra sumaríssims que es van instruir contra diversos ciutadans de Viladecans, conservats a l'Arxiu del Tribunal Militar Territorial Tercero (ATMT3), Barcelona. Recerca que en l'actualitat estic desenvolupant per tal de

poble on durant la revolució i la guerra no va morir ningú com a conseqüència de la violència dels incontrolats i on els morts, de veïns de Viladecans, atribuïts a aquesta violència revolucionària es van produir fora de Viladecans.¹² Fins i tot, en el cas dels assassinats dels germans Gabrielistes, el cap local de Falange, Vicente Ferro, i Francesc Arnau, també falangista i membre de la primera Comissió Gestora Municipal, van reconèixer per escrit que els dirigents locals, en aquest cas Josep Iturrioz com a dirigent d'ERC i Marià Sanjuan com a dirigent de la CNT van fer el possible per salvar-los i facilitar-los el camí cap a Barcelona, on van poder amagar-se un temps.¹³

La Falange secreta

Molt possiblement els antecedents de la Falange local caldria buscar-los en els temps de la revolució i en la radicalització de les postures polítiques que comportaria la revolució i la guerra.

La violència revolucionària, sobretot en els primers dies i mesos del conflicte, va implicar la crema dels símbols religiosos, la persecució i assassinat de frares, monges, capellans i "homes d'església", i en molts casos la destrucció d'esglésies, rectories i ermites. A Viladecans, aquesta virulència estaria representada per la destrucció de l'església parroquial, en els primers dies de la revolució, i per la persecució dels homes d'església i d'ordre, malgrat que aquesta no va comportar cap assassinat de religiosos ni de seglars perquè els homes del Front Popular local van vetllar per la seva seguretat. Algunes persones de creences catòliques sembla que van haver d'abandonar el poble per les molèsties que aquestes creences els causaven i perquè hi havia milicians que es mofaven d'ells i temien per la seva vida, però en general la gent de dretes, conservadora i/o catòlica va viure de manera "relativament normal" aquells anys de revolució.¹⁴

conèixer més acuradament el que va suposar la repressió franquista i la violència revolucionària a la nostra ciutat.

¹² Van ser els casos dels germans Gabrielistes Adrián Laporte, Fernando Serrano, Manuel Marina i Alfredo Villaverde, així com del dirigent catòlic i membre de la Falange local Jaume Abril Puig.

¹³ Declaracions de Vicente Ferro Estrade i Francesc Arnau Pascual els dies 19 i 20 de març de 1943 en el Consell de Guerra instruït contra Josep Iturrioz. Malgrat aquestes declaracions favorables, Josep Iturrioz va ser condemnat el 14 de gener de 1943, pel delictes d'adhesió a la rebel·lió militar, a la pena de 30 anys de reclusió major.

¹⁴ Coneixem els casos de Dolors Ginabreda Vidal (a) Magina que manifesta que "se vio obligada a permanecer recogida en el interior de la vivienda ya que eran perseguidos por considerárseles como fascistas, pues el esposo de la declarante

A Viladecans, entre el 13 i 25 de desembre de 1931 es va constituir un grup de la Federació de Joves Cristians de Catalunya (FJCC),¹⁵ una organització juvenil vinculada a l'església catalana, de caràcter "progressista" i de tendència catalanista, en contraposició a l'església integrista espanyola, que des dels primers dies de la proclamació de la República hi va estar en contra. Aquest grup de fejecistes, vinculats a la parròquia de Sant Joan de Viladecans, el va liderar Jaume Abril i Puig,¹⁶ que durant els anys republicans va ser molt actiu: van portar la pràctica del bàsquet, van impulsar els concursos agrícoles i la formació entre la pagesia així com el teatre entre el jovent. Amb la revolució, provocada pel cop d'estat militar fallit, els fejecistes es van haver d'amagar i clandestinament van crear, per tot Catalunya, una xarxa d'autoajuda cap als religiosos i homes d'església perseguits. "Un dels Grups que van dur a terme una activitat més regular en els aspectes esmentats foren els del Baix Llobregat (Begues, Cornellà, l'Hospitalet, Molins de Rei, el Prat, Sant Boi, Sant Feliu, Sant Vicenç dels Horts i Viladecans). Es van dedicar a ajudar sacerdots i familiars de fejecistes morts o perseguits, ajuda per al culte, distribució de llibres, etc. Cada mes, fins a l'acabament de la guerra, feien la Reunió Mensual en una masia prop de Begues. Al matí, missa, esmorzar i recés; a la tarda, tractaven temes d'organització per dur a terme després de la guerra".¹⁷ Si bé els fejecistes no havien estat tan bel·ligerants contra la República com ho havia estat l'església espanyola, la violència revolucionària que es va exercir contra ells va portar-

prestava sus servicios al Convento de los Hermanos Gabrielistas" (declaració de Dolors Ginabreda Vidal en el Consell de Guerra contra Rafael Casé Pitarque); o el cas de Joan Pugés Masellach, que va haver de marxar del poble a causa de les seves creences catòliques (declaració de Lluís Moré del Castillo en el consell de guerra contra Miquel Mondragon). També tenim constància que altres persones també van marxar de la població, en aquest cas, no tant per les seves creences religioses sinó per la seva posició social.

¹⁵ DIVERSOS AUTORS. *La Federació de Joves Cristians de Catalunya. Contribució a la seva història*, Barcelona: Nova Terra, 1972, 2a ed., pàg. 121.

¹⁶ L'entitat rebé aviat el suport de les famílies dels metges Ferro i Janer i del farmacèutic Magret. Va atraure, així mateix, alguns joves de la vila com Ernest Calbet, Joan Graells, Vicenç Santacana, Jaume Piqué, Anton Gorgas, Baldiri Miernau, Joaquim Llanas, Joan Comellas, Marcel·lí Calbet, Andreu Calbet, Vicens Vendrell o Ramon Vilà. La biografia de Jaume Abril i Puig es pot consultar a CALDERÉ I BEL, Xavier. *Biografies locals del Nomenclàtor de la Ciutat*, treball inèdit del departament de Patrimoni Cultural de l'Ajuntament de Viladecans, 2005.

¹⁷ DIVERSOS AUTORS. *La Federació de Joves Cristians de Catalunya. Contribució a la seva història* Catalunya (1972) pàg. 208; CODINACHS I VERDAGUER, Pere. *La Federació de Joves Cristians de Catalunya (1931-1936). La seva mentalitat moral. La seva influència social*, Barcelona: Claret, 1990, Col·l. Els Daus, 103, pàg. 128.

ne molts a lluitar en el bàndol franquista, convertint-se en falangistes i donant suport a les xarxes quintacolumnistes que intentaven soscavar el règim republicà en guerra.¹⁸ Sembla que aquesta seria l'evolució ideològica d'alguns dels fejecistes de Viladecans, entre ells Jaume Abril, Joan Comellas, Andreu Calbet o Marcel·lí Calbet. D'altres com Vicente Ferro, home conservador, de fortes creences religioses;¹⁹ o de dretes com Nicasi Marieges Mas o Joan Janer Roselló, també farien aquest recorregut ideològic cap la quintacolumna i el falangisme.

Així, el 31 de gener de 1938, una batuda del Servei d'Investigació Militar (SIM) de la República provocà la caiguda del grup quintacolumnista de Viladecans. En aquesta batuda són detinguts Jaume Abril, Vicente Ferro, Joan Janer Roselló i Marcel·lí Calbet Cendra; Janer i Ferro "[...] por haber formado parte en esta villa [de] un Grupo de la Falange Secreta, cuya Jefatura Superior radicaba en Barcelona" i Calbet Cendra "[...] fue detenido en la zona roja por su solera cristiana y patriótica".²⁰ També coneixem

que Nicasi Marieges Mas va declarar el 3 d'abril de 1939 la seva pertinença a Falange i que durant "el dominio rojo-separatista": "[...] ingresé en el Grupo Santa Maria de Barcelona de Falange", així com que després del 18 de juliol va estar "[...] detenido, por encontrarme en las listas de Falange del Grupo Santa Maria de Barcelona".²¹ De l'afiliació de Jaume Abril no disposem de més informació de la que es desprèn de la Causa General i la declaració de la seva dona en què fa constar que estava afiliat a la Falange.²² El jove falangista, més agosarat que els militants adults del Partit, acabaria apropiant-lo a la seva causa convertint-lo en el màrtir local.²³

És molt possible que Ferro, Abril, Marieges i els altres, com a falangistes, formessin part d'alguna de les xarxes

¹⁸ En aquell moment –volem dir el mateix dia 18–, el fejoisme no era bel·ligerant. Però va produir-se un fet decisiu: la persecució religiosa començada des del primer moment amb la crema d'esglésies i convents i continuada amb l'assassinat d'eclesiàstics i seglars. Aquest fet, que repugnava a la seva consciència, impossibilità l'adhesió a una situació la qual els dolia com a cristians i els avergonyia com a catalans [...]. El catolicisme ultratjat i la persecució sistemàtica dels sacerdots i dels mateixos fejecistes no va permetre a aquests gaires opcions. Prop de cinc-cents van formar el Terç de la Mare de Déu de Montserrat de l'exèrcit franquista. Cita de DIVERSOS AUTORS. *La Federació de Joves Cristians de Catalunya* (1972) pàg. 212 i 213.

¹⁹ CALDERÉ, Xavier i LUENGO, Manuel. *Biografia d'en Vicente Ferro Estrade*, biografia inèdita del Departament de Patrimoni Cultural de l'Ajuntament de Viladecans, 7 abril 2010.

²⁰ Certificat, amb data 7 d'octubre de 1943, del delegat local d'Información e Investigación de FET y de las JONS, Joan Miernau Domènech, sobre antecedents del "Camarada" Vicente Ferro Estrade. Del certificat es desprèn que va estar a la presó fins que les tropes franquistes el van alliberar, l'any 1939. Correspondència, 1943. Documentació de FET y de las JONS, AMVA.

Certificat, sense data, del delegat local d'Información e Investigación de FET y de las JONS, Joan Miernau Domènech, sobre antecedents del "Camarada" Juan Janer. Del certificat es desprèn que va estar a la presó fins al 4 de novembre de 1938. Correspondència, 1943. Documentació de FET y de las JONS, AMVA.

Certificat emès pel cap local de FET y de las JONS, Joan Monmany Sabater, el 7 d'octubre de 1949, en el qual es diu que "[...] el camarada Marcelino Calbet Cendra, según se desprende de su expediente personal obrante en esta Jefatura Local del Movimiento, fue detenido en la zona roja por su solera cristiana y patriótica y durando su cautividad desde el 31 de enero de 1938 hasta el 6 de noviembre del mismo año.

Estuvo preso en la Modelo, el buque-prisión "Uruguay", Montjuich, Seminario y en la checa de la calle Zaragoza". Correspondència, 1949. Documentació de FET y de las JONS, AMVA.

²¹ Declaració jurada de Nicasio Marieges Mas en un document de FET y de las JONS de Barcelona, datat el 3 d'abril de 1939. Correspondència, 1939. Documentació de FET y de las JONS, AMVA.

²² Declaració de Càndida Rosell Basagaña, viuda de Jaume Abril, el 31 de març de 1942 davant del jutge municipal de Viladecans, Juan Janer Roselló. Podia haver manifestat que era catòlic o conservador o de dretes, com es pot comprovar en altres declaracions de "causes generals", però afirma que era afiliat a la FET y de las JONS. En Causa General de Viladecans, Fons de la Fiscalia del Tribunal Suprem, Arxiu Històric Nacional, Madrid. S'hi pot accedir per internet mitjançant el Portal de Archivos Españoles (PARES) del Ministeri de Cultura. Adreça d'internet: <http://pares.mcu.es/ParesBusquedas>.

²³ "Jaime Abril [...] era uno de los pocos hombres dignos y voluntariosos que desde el primer momento supieron comprender la situación de España y la trascendencia del Movimiento Salvador, organizó en Viladecans la Falange Española en plena efervescencia roja y actuó decididamente como el más entusiasta elemento en las filas secretas del Partido, que tanto pánico llegaron a producir entre los rojos con el nombre de "Quinta Columna". Y vino lo inevitable ... Un registro ... un fichero ... listas ... la ominosa detención junto con sus compañeros por aquellos detestables agentes del SIM ..., las "chekas" ... y una mañana apareció su cadáver en las costas de Garraf [...] podemos asegurar que cayó como un HOMBRE y entró en el cielo como un MÁRTIR [...] VOZ JUVENIL honra al primer falangista de Viladecans y a los cuatro Hermanos caídos, y al unísono con el pueblo entero eleva una oración al Cielo y contesta un emocionante ¡PRESENTE! a la mención de sus gloriosos nombres", en *Voz Juvenil. Periódico del Frente de Juventudes de Viladecans*, 10, 2 novembre 1941. Biblioteca AMVA. Les esquadres locals que formaran part de la "Centuria Gran Capitán" del Baix Llobregat del Frente de Juventudes de Falange tindran el nom de Jaume Abril per a la 1a. esquadra i "Hermano Serrano" per a la 2a. en honor als "màrtirs" locals. Es poden seguir les seves activitats a *Voz Juvenil. Periódico del Frente de Juventudes de Viladecans*, Biblioteca, AMVA.

quintacolumnistes que operaven a Barcelona, entre elles la denominada Luis de Ocharán, de filiació falangista, amb Carlos Carranceja de cap, amic de Luys Santamarina, cap màxim de la falange catalana. Aquesta xarxa de falangistes quintacolumnistes, al servei del govern feixista de Burgos, disposava de cinc seccions de treball: informació, sabotatge, milícies, Socorro Blanco i trasllat de persones a la zona "nacional".²⁴ Aquesta xarxa va quedar desarticulada amb la mort del seu líder, Carranceja, a principi -sembla que el dia 4- d'abril de 1938, juntament amb altres dinou falangistes quintacolumnistes, a les costes de Garraf, entre ells Jaume Abril, a mans de membres del SIM.²⁵

Tenim constància d'altres persones que després formarien part de la Falange local i que, en els anys revolucionaris, també havien estat part d'aquesta xarxa local de sabotatge contra la República, entre ells Joan Miernau Domènech, que divulgaria "los partes nacionales" i que "al liberarse Viladecans fue de los primeros en organizar la Falange Local"; o Andrés Doñate Royo, que faria "propaganda a favor del Movimiento entre los jóvenes de su edad".

Pel Baix Llobregat també operava una altra xarxa quintacolumnista, denominada "V Columna", el cap de la qual era Francisco de Carol, de Sant Vicenç dels Horts, però no hem pogut relacionar-la amb les activitats del grup de Viladecans.²⁶

²⁴ FONTANA, José María. *Los catalanes en la guerra de España*, Madrid: Samarán, 1951, pàg. 162; PASTOR PETIT, Domènec. *Espionaje. España, 1936-1939*, Serie La Guerra Civil, Barcelona: Bruguera, 1977, pàg. 262.

²⁵ FONTANA, José María (1951), pàg. 163; PASTOR PETIT, Domènec. *Los dossiers secretos de la Guerra Civil*, Barcelona: Argos, 1978, 2a ed., pàg. 413 i 487; PASTOR PETIT, Domènec. *Traidors a Catalunya. La Cinquena Columna, 1936-1939*, Barcelona: Base, 2006, pàg. 209-210; SOLÉ I SABATÉ, Josep Maria VILLARROYA I FONT, Joan. *La repressió a la rera guarda de Catalunya, 1936-1939*, Vol I, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1989, Biblioteca Abat Oliba, 75, pàg. 262-268 i SOLÉ, Queral. "El quintacolumnisme. La Cinquena Columna i el Servicio de Información del Nordeste de España (SIFNE)", dins de SOLÉ I SABATÉ, Josep Maria i VILLARROYA I FONT, Joan (directors). *Breu història de la Guerra Civil a Catalunya*, Barcelona: Edicions 62, 2005, pàg. 544-545.

²⁶ PASTOR PETIT, Domènec (1978), pàg. 426 i 487. La parella Virginia Amposta i Adolfo Casé seran detinguts a Viladecans el 20 de març de 1939 per les milícies falangistes de Sant Vicenç dels Horts amb l'aquiescència de les autoritats municipals i la Falange local acusats de ser dirigents del Front Popular a Sant Vicenç dels Horts. Per aquelles dates, el cap de la FET y de las JONS de Sant Vicenç dels Horts era Francisco de Carol. De l'expedient del consell de guerra contra Virginia Amposta i Adolfo Casé conservats a l'Arxiu del Tribunal Militar Territorial Tercero (ATMT3), Barcelona.

7 de març de 1939, constitució de la primera Falange de Viladecans

Un any més tard de la batuda, la guerra ha acabat per Viladecans; el 25 de gener de 1939 les tropes del general Yagüe ocupen Viladecans i el 7 de març de 1939 Vicente Ferro com a cap local de la Falange proposa a la Secretaria Provincial del Movimiento l'estructura de la Falange a Viladecans. La proposta es la següent:²⁷

Cap: Vicente Ferro Estrade

Secretari: Alfred Deu Perull

Delegat d'Informació i Investigació: Joan Miernau Domènech

Delegat de l'Auxili Social: Gregorio Giménez y Fernández de Córdoba

Delegat d'Administració: José Calvet Ventosa

Delegat d'Organitzacions Juvenils: Nicasi Marieges Mas

Delegada de la Secció Femenina: Maria Tort Roca

En aquesta primera junta directiva de la Falange local destaquen Vicente Ferro i Nicasi Marieges Mas, dos elements que ja havien format part de la xarxa clandestina de la quintacolumna i del falangisme local.

Qui era el cap local de Falange? Vicente Ferro (Cadis, 1895 – Viladecans, 1943) va arribar a Viladecans cap als anys 1922-1923, i es va casar amb una neboda de la dona de Pere Masallach Monmany.²⁸ Metge titular de Viladecans entre els anys 1929-1938 i 1939-1941, d'idees conservadores, no sembla significar-se per cap militància partidista, si bé el 6 d'octubre de 1934 va ser nomenat cap local d'Acció Ciutadana.²⁹ Ja hem relatat com va formar part de la xarxa quintacolumnista de Viladecans, fet que

²⁷ Correspondència, 1939. Documentació de FET y de las JONS, AMVA. L'estructura paramilitar del partit, d'acord amb el règim militar i dictatorial instaurat pels militars que van guanyar la guerra, implicava que el cap local de Falange proposava directament els càrrecs que havien de formar les juntes locals, que eren normalment ratificades pels caps provincials de la Falange. Tanmateix, també passava a l'inrevés: els caps locals podien ser proposats, directament, per les prefectures provincials sense tenir en compte els militants de la població. D'igual manera succeeix amb els càrrecs públics municipals, és l'arbitri del governador civil –i les influències de les diverses famílies que integren el Movimiento– qui nomena i destitueix els regidors dels ajuntaments.

²⁸ Pere Masallach Monmany va ser alcalde de Viladecans durant la dictadura de Primo de Rivera i després encapçalava la primera Comissió Gestora Municipal (1939-1941), després de l'entrada de les tropes franquistes a Viladecans.

²⁹ Certificat de serveis prestats per Vicente Ferro, de data 7 d'octubre de 1943, signat pel delegat local d'Informació i Investigació de la FET y de las JONS Joan Miernau Domènech. Correspondència, 1943. Documentació de FET y de las JONS,

Acte d'homenatge a *los caídos*, celebrat a la plaça de la Vila, l'any 1939.
Fotografia de Francesc Piñol i Bosch, Viladecans. AMVA (Arxiu Municipal de Viladecans), Col·lecció Piñol Abril

el va comportar estar empresonat a la Model de Barcelona. Per una notícia breu en el diari *La Vanguardia* de l'11 de novembre de 1938 coneixem que Vicente Ferro va ser condemnat, pel Tribunal Especial de Guardia, núm. 1, a 6 anys i un dia d'internament en camps de treball pel delictes d'alta traïció.³⁰ Aquests tribunals especials republicans van ser creats per perseguir els quintacolumnistes, derrotistes o espies contraris a la República.³¹

AMVA. L'Acció Ciutadana va ser una organització formada per antics membres del Somatén, atès que aquest durant el període republicà va ser dissolt per les seves connotacions conservadores i en alguns casos repressives. El Somatén era una milícia local d'homes armats que col·laboraven amb les forces d'ordre públic en la repressió dels delictes, però que en algunes ciutats també van col·laborar en la repressió dels treballadors. A partir dels fets d'octubre de 1934, l'Acció Ciutadana torna a agafar més força atesa la situació de domini de la dreta (radicals) i extrema dreta (CEDA) en el govern de la República i de la Generalitat de Catalunya.

³⁰ Hemeroteca digital de *La Vanguardia*, 11 de novembre de 1938, pàg. 2. Tanmateix pels mateixos certificats ja esmentats emesos per la delegació local de la Falange sabem que Juan Janer Roselló va sortir de la presó cap al 4 de novembre de 1938 i Marcel·lí Calbet el 6 de novembre del mateix any.

³¹ Per decret de 22 de juny de 1937 es creà el Tribunal

Cap al febrer de l'any 1939 fou alliberat per les mateixes tropes republicanes. A final de febrer ja tornava a exercir com a metge a Viladecans. Vicente Ferro serà cap local de FET y de las JONS des del 7 de març de 1939 fins al 21 de desembre de 1941, en què segons la documentació de la Falange local va cessar per malaltia.³² Entre el 22 d'agost i el 10 de novembre de 1940, per problemes de salut va delegar el seu càrrec en la persona de

d'Espionatge i Alta Traïció de la República que perseguia aquests delictes i el 29 de novembre del mateix any es van crear els Tribunals Especials de Guardia, que perseguien els mateixos delictes però amb una actuació més ràpida. La diferència entre els dos tribunals era que "els Tribunals Especials de Guardia s'establien per reprimir els delictes flagrants d'espionatge, alta traïció i derrotisme. En cas que no tinguessin el caràcter de flagrants, la competència l'assumien els Tribunals d'Espionatge d'Alta Traïció". PASTOR PETIT, Domènec (1978) pàg. 358-360; SOLÉ I SABATÉ, Josep Maria i VILLARROYA I FONT, Joan (1989), pàg. 268-279 i VÁZQUEZ Frederic. "Els tribunals d'Espionatge i Alta Traïció i els tribunals Especials de Guardia", dins de SOLÉ I SABATÉ, Josep Maria i VILLARROYA I FONT, Joan (directors). *Breu història de la Guerra Civil a Catalunya*, Barcelona: Edicions 62, 2005, pàg. 548-554.

³² Correspondència, 1943. Documentació de FET y de las JONS, AMVA.

Joan Comellas Guitart, que molt possiblement ocupava el càrrec de secretari local de Falange.³³

També cal destacar el nomenament del jove Joan Miernau (21 anys l'any 1939) en la important delegació d'Informació i Investigació; important perquè és des d'aquesta delegació on es confeccionaven tots els informes d'antecedents polítics i socials dels veïns de Viladecans, informes que podien canviar la vida de les persones.

Finalment, cal destacar la presència d'una dona com a delegada de la Secció Femenina, Maria Tort, que alhora formarà part de la primera Comissió Gestora Municipal que es farà càrrec de l'Ajuntament el 6 de febrer de 1939. És la primera dona en la història política de Viladecans que ocupa un càrrec públic dins del consistori municipal. Malgrat que la primera Comissió Gestora Municipal estarà en el càrrec fins al 2 d'abril de 1941, Maria Tort només signa les actes municipals del mes de febrer de 1939; el desembre de 1939 ja no consta com a delegada de la Secció Femenina, i és que aquesta delegació femenina tindrà molts problemes per trobar delegada que pugui dinamitzar-la. Al llarg de la dècada de 1940, la Secció Femenina local anirà perdent "[...] todo el espíritu de los primeros tiempos, no existiendo en esta localidad, camarada alguna que esté en posesión del correspondiente carnet, ni al parecer ninguna que quiera encargarse de la Delegación". La que fa de delegada "[...] no quiere serlo, y por esa razón se ve que hace caso omiso de todas las órdenes que se le comunican". L'ofici, d'1 de març de 1943, també esmenta que la prefectura local ha intentat sense èxit impulsar la delegació local de la Secció Femenina.³⁴ A primers de 1950 encara estan en procés de reorganització.³⁵

Al llarg dels primers anys de la dècada de 1940 hi ha diversos intents per part de la Falange local de tenir més influència en la Comissió Gestora Municipal. Així el 2 de setembre de 1940, Joan Comellas Guitart, en qualitat de cap local accidental, tramet una carta a l'inspector provincial de FET y de las JONS en la qual proposa l'ampliació de la Comissió Gestora Municipal, atesa "[...] la necesidad urgente [de] nombrar al Ayuntamiento definitivo que ha de regir esta localidad, por insuficiencia numérica y moral de la actual Comisión Gestora, compuesta de tres individuos, que rige el pueblo desde su liberación me com-

plazco en proponerte, de acuerdo al parecer de mis asesores, las siguientes personas para componerlo y de cuya conducta política y moral te informo por separado, para que tú gestiones de la Autoridad competente su nombramiento". Entre els proposats hi ha diversos càrrecs de la Falange local: Nicasi Marieges Mas, que des de març de 1940 és el cap de Milícies, o l'Andreu Calbet Puigdomènech, delegat d'Informació i Investigació. La proposta prosperà a partir de l'abril de 1941, data en què Nicasi Marieges Mas ostentarà l'alcaldia de Viladecans, i juntament amb ell, entraran com a regidors altres càrrecs de Falange com Andreu Calbet Puigdomènech, Lluís Moré del Castillo o Joan Comellas Guitart.

1942, un cop de timó falangista: la prefectura de Benito Fernández Larrauri

Però aquest nou equip tampoc no serà rebut de bon grat pel nou cap de Falange, Benito Fernández Larrauri, que a partir de 1942 prendrà possessió de la prefectura local i amb data 21 d'agost de 1942 serà designat regidor municipal. Aquest canvi en la prefectura local és molt ben vist dins dels membres del Frente de Juventudes de Falange, més radicals en els plantejaments ideològics que els camarades de la branca adulta, que formen l'estructura local del partit. Així, en unes "Notas de la Redacción" de *Voz Juvenil* del 6 de gener de 1942, saluden el nou canvi en la prefectura local de Falange perquè "[...] era necesario para la buena marcha del Partido en Viladecans, imprimirle nuevo empuje y modificar algunos mandos de su cuadro jerárquico, toda vez que, doloroso es confesarlo, estaba sumamente relajado el principio de dinamismo que caracteriza el verdadero espíritu de la Falange y en consecuencia gracias al celo de algunos camaradas, entre los cuales estaba bien representado el Frente de Juventudes, se procedió a nombrar nuevo Jefe Local, eligiéndose por unanimidad al Secretario de la CNS camarada Benito Fernández Larrauri [i], quien reúne en sí tantos méritos y servicios al Partido y a la Patria" que el fan mereixedor d'aquesta distinció.³⁶

Així, Fernández Larrauri, el 21 d'octubre de 1943, es queixarà al governador civil de la província que l'alcalde-president de la Gestora Municipal, Nicasi Marieges Mas -falangista per més senyes-, "[...] ha caído en la impopularidad del vecindario a causa de los muy repetidos actos de parcialidad y de la mala administración que hace de los ingresos presupuestarios, negándosele por tal motivo la confianza, tanto el contribuyente como sus compañeros de gestión [...] a causa de la falta absoluta de dotes de

³³ Correspondència, 1940. Documentació de FET y de las JONS, AMVA.

³⁴ Correspondència, 1943. Documentació de FET y de las JONS, AMVA.

³⁵ Document de 7 de febrer de 1950. Correspondència, 1950. Documentació de FET y de las JONS, AMVA.

³⁶ *Voz Juvenil. Periódico del Frente de Juventudes de Viladecans*, 12, 6 gener 1942. Biblioteca AMVA.

El mestre d'escola, l'alabès Benito Fernández Larrauri –cap de Falange de Viladecans, del 1942 al 1945–, fotografiat amb els seus alumnes de les escoles nacionals del poble, l'any 1944. Autoria fotogràfica desconeguda AMVA (Arxiu Municipal de Viladecans), Col·lecció Puig Ollé

mando, se ha perdido el principio de autoridad, incluso entre los funcionarios administrativos y subalternos del Ayuntamiento";³⁷ formalitza compromisos d'envergadura sense el consell de la Corporació que resulten deficitaris i per tant no es pot fer front a altres partides "[...] como es, concretamente la reconstrucción de nuestro Templo Parroquial"; totes aquestes anomalies administratives han desprestigiats l'actual Corporació Municipal i el Partit "[...] haciéndose, por tal motivo imprescindible el cambio de dirección en este Ayuntamiento". Malgrat aquesta crítica a la gestió desenvolupada per Nicasí Marieges, aquest continuarà en el càrrec d'alcalde de Viladecans fins a l'11 d'octubre de 1945, data en què serà substituït per Francesc Domènech Sala.

Qui és Benito Fernández Larrauri, aquest personatge que arracona la vella guàrdia local i aconsegueix el control de la Falange en poc temps? El jovent del Frente de Juventudes ens donarà el seu perfil biogràfic: natural d'Urtate, Àlaba (1909), "maestro nacional", va exercir a Ayala (Àlaba), d'on també va ser alcalde, militant sempre en "el bloque derechista (y) siendo acérrimo propagan-

disto del mismo en las elecciones de 1936"; el juliol de 1936 era secretari municipal de l'Ajuntament d'Urtate; es va allistar en el Tercio de Nuestra Señora de Estíbaliz, guanyant el grau de sergent; va estar en les campanyes de Somosierra, en el front de Terol i en l'ofensiva de l'Aragó; obté el càrrec d'alferes provisional; és destinat com a "[...] policia de territorios liberados (donde) actuó siempre en cargos de responsabilidad"; va ser cap d'instrucció de reclutes i acabada la guerra va ser nomenat professor de l'Acadèmia de Sergents; al juliol de 1940 és nomenat mestre nacional amb plaça a Viladecans, on es traslladarà el mateix mes de juliol de 1940.³⁸ És a dir, Fernández Larrauri és un veterà de guerra, foguejat en les cruentes batalles de la Guerra Civil i per tant, més radicalitzat en les postures ideològiques que els nostres conveïns falangistes, més del gust de la joventut falangista local, que encara anhelava la revolució nacionalsindicalista pendent. Fernández Larrauri estarà al càrrec de la prefectura local de Falange des de 1942 a 1945, i és substituït per Lluís Moré del Castillo (1946-1949), que acumularà el càrrec d'alcalde de Viladecans entre 1947-1949.

³⁷ Correspondència, 1943. Documentació de FET y de las JONS, AMVA.

³⁸ *Voz Juvenil*, 12, 6 gener 1942. Biblioteca AMVA i Correspondència municipal, 1940. Fons Ajuntament de Viladecans, AMVA.

Una mostra del seu pensament i del seu estil falangista es reflecteix en l'article que Fernández Larrauri va escriure a *Voz Juvenil* al febrer de 1942 i que porta per títol "Guerra en la paz":

" [...] La paz es siempre una guerra dura y hoy más que nunca por tener el enemigo en nuestra propia casa, mezclado entre nosotros.

[...] y los que con arrepentimiento de miércoles de Ceniza, cubiertos de doble careta, dicen ser de los nuestros y estar cosidos con nosotros para el logro de un mismo afán, hasta que un buen día se desatan sus conciencias reservonas y nos muestran su fondo negro, fétido, toda la podredumbre, todo el estiércol espiritual que el hielo de la hipocresía guardaba en su seno.

¡Estos son los enemigos más terribles con los que, nuestra Falange, ha de enfrentarse y vencer!

Quando todo esté ordenado y limpio y queden los campos bien delimitados y se sepa quién está a un lado — pero de verdad— y quién a otro, vendrá la acción. Acción de veras, de esa que pide a voces un Imperio [...] comprenderemos que vivimos en una época de cristiandad heroica en la que debemos caminar, con paso firme y seguro, hacia y hasta el Imperio que soñó nuestro Fundador [...] nuestra vida ha de emplearse y quemarse enteramente, si es preciso, en servicio de Dios, de la Patria y de la familia [...]

[...] se lleva una camisa azul para conseguir un puesto erizado de sacrificios y de peleas constantes, no para obtener un despacho con una mecanógrafa y un teléfono [...] pero estos capitalistas de estraperlo, no son falangistas ni siquiera españoles, y no tardarán en recibir el castigo merecido".³⁹

Qui forma la Falange local?

Però qui i quants formaran la Falange local? Ens falta un estudi detallat d'aquesta matèria però amb les dades de què disposem sabem que al desembre de 1946, la Falange de Viladecans comptava amb 69 militants, dels quals 14 estaven classificats com a tals i 54 com a adherits. Cap a l'any 1951, també coneixem el nombre de nois que integren les organitzacions juvenils de la Falange, en concret 144 nois, distribuïts de la següent manera: 58 Cadets, 55 Fletxes i 31 Pelayos. Pel que fa a la Secció Femenina, el nombre d'inscrites, entre els anys 1940-50 oscil·laria entre 36 i 91 dones. D'igual manera, a principis

dels anys 1950, les organitzacions juvenils femenines comptaven amb 92 noies: 16 Fletxes Blaves; 26 Fletxes i 50 Margarides.

En un ofici del 17 de febrer de 1942 del cap local de Falange, en el qual es relata l'acollida popular a Franco al seu pas per Viladecans, s'esmenta que la manifestació de gent que esperava el Caudillo estaria integrada per més de 2.000 persones "[...] repartidas como sigue: 150 afiliados al Partido (Afiliados, F. de J. y S. Femenina), 300 afiliados a la Hermandad Sindical de Labradores, 200 afiliados a otros Sindicatos, 300 niños de las escuelas y colegios, y los demás hasta 2.000, formaban el resto de la población".⁴⁰

Finalment, la Guardia de Franco, una altra institució paramilitar vinculada amb la Falange, estava formada cap al 1945 per 29 persones, moltes d'elles també militants de Falange.

Malgrat la repressió que el règim exercia i l'autoritat paramilitar i amb el paraigües de l'Estat amb què actuava la Falange, les xifres d'afiliats o membres de les seves organitzacions juvenils no són escandaloses, més aviat són escasses, prova que la majoria de la població no es va deixar seduir pels encants de "la revolución pendiente". La Falange, el partit hegemònic del franquisme, en aquestes primeres dècades dels anys 1940-1950, a Viladecans, el formaran bàsicament veïns nascuts a Viladecans; la immigració vinguda als anys 1920-30 va optar, en el seu moment, pels partits i sindicats d'esquerra. Així, si es repassa la llista dels militants de la Falange local del desembre de 1946, es trobaran cognoms de les famílies "del poble de tota la vida".⁴¹

La delegació local d'Informació i Investigació de Falange

En aquesta labor de vigilància, control i repressió de la ciutadania va jugar un paper molt important la delegació local d'Informació i Investigació de Falange, al càrrec de la qual va estar durant molt de temps Joan Miernau Domènech, que temps a venir seria alcalde de Viladecans. Aquest servei era el que confeccionava, a partir de declaracions de "personas de orden y de buena conducta" i de documentació requisada a partits polítics i sindicats,

⁴⁰ Correspondència, 1942. Documentació de FET y de las JONS, AMVA.

⁴¹ Document de 2 de desembre de 1946 en què es relacionen els afiliats a FET y de las JONS, classificats i la quota que paguen. Correspondència, 1946. Documentació de FET y de las JONS, AMVA.

³⁹ *Voz Juvenil*, 13, 7 febrer 1942. Biblioteca AMVA.

Veïns que s'apleguen un 25 de gener –data en la qual es commemorava el Dia de la Liberación del poble per les tropes franquistes–, a mitjan anys cinquanta, al voltant del monument a Los Caídos, inaugurat a la rambla de Modolell, l'any 1948. Fotografia de Josep Sánchez Ríos, Viladecans

AMVA (Arxiu Municipal de Viladecans), Fons Josep Sánchez Ríos

els informes d'antecedents polítics i socials dels veïns de Viladecans demanats pels jutges militars, per a les diligències prèvies dels procediments sumaríssims o per als informes que s'havien d'incorporar en els consells de guerra, o per als directors de les presons quan els penats estaven per sortir en presó atenuada i demanaven informes favorables perquè el reclus pogués o no residir a la població. Al desembre de 1945, coneixem que aquesta delegació tenia en el seu poder la documentació següent:

- documentació de la Cooperativa Obrera La Igualtat;
- documentació del Centre "Esquerra Catalana";
- llibre registre de socis del Sindicat Agrícola Cooperativista de Viladecans;
- llibre de caixa del Centre Republicà de Viladecans;
- llibre d'actes del sindicat agrícola "Sociedad Patronal Obrera La Colmena" de Viladecans;
- llibre d'actes del Sindicat Agrícola de Viladecans;
- llibre de notes del Sindicat Agrícola Cooperativista de Viladecans;
- un exemplar de la Causa General de Viladecans;
- 15 carnets "[...] pertenecientes a diferentes entidades o sindicatos marxistas".

De ben segur que el buidatge d'aquesta documentació va servir per encartar penalment diverses persones de Viladecans en els procediments sumaríssims que es van seguir un cop acabada la Guerra Civil.

Com hem pogut veure, la Falange local no era gaire nombrosa, però sí que era qualitativament important, reunia molts dels cognoms antics de Viladecans, cosa que els donava una autoritat per actuar a part de la que ja tenien pel simple fet de pertànyer a l'organització i a la maquinària repressiva del règim. Com a mostra final d'aquest autoritarisme i impunitat amb què actuaven, serveixin alguns paràgrafs de l'article "Hay algunos rojillos", publicat el 3 d'agost de 1941 pels cadells falangistes del Frente de Juventudes:

" (...) No saben tampoco que para la Falange tan despreciables fueron las derechas como las izquierdas y que, por lo tanto, no han de escapar a la denominación de "rojillos" a que se hacen acreedores con su conducta y naturalmente a ser tratados como a tales. Nuestro estilo es directo y combativo y no consentimos se haga burla y menosprecio de los altos deberes nacionales dentro de la Nueva España [...] España es Nacionalsindicalista y sólo Falange tiene aquí voz y voto y al que no le guste tiene abiertas las fronteras [...] vamos a terminar en Viladecans con estas cosas, y para empezar anunciamos nuestra irrevocable decisión de publicar en estas páginas los nombres con las multas y castigos que se impongan en lo sucesivo a estos individuos, que pueden darse ya por aludidos, pues los conocemos muy bien. Habéis visto también la Orden de la Jefatura local de

Instantània de la inauguració del monument a José Antonio Primo de Rivera, en presència de l'alcalde falangista, Joan Miernau, els regidors de l'ajuntament i el governador civil i cap provincial del Movimiento, Felipe Acedo Colunga. Jardins de can Modolell, 12 de maig de 1957. Fotografia de Josep Sánchez Ríos, Viladecans AMVA (Arxiu Municipal de Viladecans), Col·lecció Josep Vilà i Baron.

FET referente a la blasfemia; también va a terminarse con esta vergüenza de mal hablar, impropio e indigno de una nación civilizada y católica como es España. Por Dios, por España y su Revolución Nacionalsindicalista. ¡Arriba España!"⁴²

⁴² *Voz Juvenil*, 7, 3 agost 1941. Biblioteca AMVA.

Estructura de la delegació local de Viladecans de Falange Española Tradicionalista y de las Juntas Ofensivas Nacional Sindicalista (FET y de las JONS), 1939-1951¹

Càrrec	7 març 1939 ²	1940
Cap	Vicente Ferro Estrade	Vicente Ferro Estrade ³ Joan Comellas Guitart ⁴
Secretari	Alfred Deu Perull	
Delegació d'Informació i Investigació	Joan Miemau Domènch	Andreu Calbet Puigdomènech Joan Bonich Martí ⁵
Delegació de l'Auxili Social	Gregorio Giménez y Fernández de Córdoba	Gregorio Giménez y Fernández de Córdoba Joan Janer Roselló ⁶
Delegació d'Administració	Josep Calvet Ventosa	Francesc Piñol Bosch Claudi Balletbó Pugés ⁷
Delegació d'Organitzacions Juvenils	Nicasí Marieges Mas	
Delegació de la Secció Femenina	Maria Tort Roca ⁸	
Delegació de Formació Nacional Sindicalista		Andreu Calbet Puigdomènech ⁹

¹ Quadre elaborat a partir del fons de la delegació local de Viladecans de la Falange Española Tradicionalista y de las Juntas de Ofensiva Nacional Sindicalista (FET y de las JONS) i del buidatge de la revista Voz Juvenil. Periódico del Frente de Juventudes de Viladecans (1941-1977), tot conservat a l'Arxiu Municipal de Viladecans (AMVA).

² Còpia de la carta que el cap local de Falange, Vicente Ferro, adreça al cap de la Secretaria Provincial del Movimiento de Barcelona, de 7 de març de 1939, de proposició per als càrrecs de l'organització local, "[...] siendo dichas personas adictas al GLORIOSO MOVIMIENTO NACIONAL".

³ Per ofici de 22 d'agost de 1940, el cap local de FET comunica al "Camarada Jefe Provincial" que "[...] con motivo de hallarme enfermo y estando obligado al descanso y guardar cama por una temporada" lliura accidentalment el comandament local al camarada secretari Joan Comellas Guitart. El 10 de novembre torna a ocupar la prefectura de Falange "[...] por hallarse restablecido de la enfermedad que padecía".

⁴ Des del 22 d'agost fins al 10 de novembre de 1940, interinament cap local de FET per malaltia del cap.

⁵ A partir del 7 de setembre de 1940.

⁶ A partir del 7 de setembre de 1940, per traslladat de residència de Gregorio Giménez a Barcelona.

⁷ A partir del 7 de setembre de 1940. Com que Francesc Piñol s'ha d'incorporar a l'exèrcit, es proposa Claudi Balletbó per ocupar el seu càrrec.

⁸ Amb data 20 de desembre de 1939 ja no hi consta com a delegada de la Secció Femenina.

⁹ A partir del 7 de setembre de 1940.

Càrrec	7 març 1939 ²	1940
Delegació de Propaganda		Jaume Gorgas Pugés ¹⁰
Cap de Milícies		Nicasí Marieges Mas ¹¹
Delegació d'Excaptius	Joan Janer Roselló ¹²	Joan Janer Roselló
Delegació de la CNS		Nicasí Marieges Mas ¹³

Càrrec	1941	1942	1943
Cap	Vicente Ferro Estrade	Benito Fernández Larrauri	Benito Fernández Larrauri
Secretari	Joan Comellas Guitart		
Delegació d'Informació i Investigació ¹⁴		José María León	Joan Miemau Domènch ¹⁵
Delegació de l'Auxili Social ¹⁶	Joan Janer Roselló		Joan Janer Oliver
Delegació d'Administració	Claudi Balletbó Pugés		
Delegació d'Organitzacions Juvenils	Baldíri Barat Baqués	Miquel Janer Oliver ¹⁷	
Prefectura del Frente de Juventudes	Andreu Calbet Puigdomènech	Andreu Calbet Puigdomènech	Miquel Janer Oliver ¹⁸ Nativitat Graells Deu ¹⁹
Delegació de la Secció Femenina	Josefa Comellas Guitart		Josefa Comellas Guitart ²⁰
Delegació de Formació Nacional Sindicalista			
Delegació de Propaganda	Jaume Gorgas Pugés		

¹⁰ A partir del 7 de setembre de 1940.

¹¹ A partir del 27 de març de 1940.

¹² A partir del 21 de juny de 1939.

¹³ Des del 4 de setembre de 1940 fins al 10 de juliol de 1941.

¹⁴ Entre 1941 i 1942 va ser agent del servei d'Informació i Investigació Joan Janer Oliver.

¹⁵ A partir de l'1 de maig de 1943.

¹⁶ Administrador de l'Auxili Social, Josep Alsina Serras.

¹⁷ A partir del 6 de desembre de 1942.

¹⁸ Amb data 21 de gener de 1943 és delegat en funcions.

¹⁹ Proposada el 8 d'abril de 1943.

²⁰ Proposada el 8 d'abril de 1943.

Càrrec	1941	1942	1943
Cap de Milícies	Nicasi Marieges Mas		
Delegació d'Excaptius	Joan Janer Roselló	Joan Janer Roselló	Joan Janer Roselló
Delegació d'Excombatents	Miquel Cardona		
Delegació de la CNS	Nicasi Marieges Mas ²¹ Benito Fernández Larrauri ²²		

Càrrec	1944	1945	1946
Cap	Benito Fernández Larrauri	Benito Fernández Larrauri	Lluís Moré del Castillo ²³
Secretari		Joan Bassolas Lligadas	Pere Ricart Domènech ²⁴
Delegació d'Informació i Investigació		Joan Miernau Domènech	Joan Miernau Domènech
Delegació de l'Auxili Social		Antonio Ferrer Viñals	
Delegació d'Administració		Lluís Moré del Castillo	
Delegació d'Organitzacions Juvenils		Joan Janer Oliver	
Prefectura del Frente de Juventudes			
Delegació de la Secció Femenina			
Delegació de Formació Nacional Sindicalista	Joan Janer Oliver		
Delegació de Propaganda			
Cap de Milícies			
Delegació d'Excaptius	Joan Janer Roselló	Joan Janer Roselló	Joan Janer Roselló
Delegació d'Excombatents			
Delegació de la CNS			Nicasi Marieges Mas ²⁵ Joan Janer Oliver ²⁶

²¹ Des del 4 de setembre de 1940 fins al 10 de juliol de 1941.

²² Consta com a tal a partir del 6 de setembre de 1941.

²³ A partir del 26 de setembre de 1946 consta com a cap. Fins al 14 de desembre de 1945 encara constava com a cap Benito Fernández.

²⁴ Pren possessió del càrrec a partir del 30 d'octubre de 1946.

²⁵ Ofici de 30 d'octubre de 1946, del cap local de FET y de las JONS al subcap provincial del Movimiento pel qual es proposa el cessament del delegat local de la CNS, Nicasi Marieges Mas, "[...] por inactividad en sus funciones". Ofici de 27 de novembre de 1946 del secretari local del Moviment cap a la delegació sindical comarcal pel qual es proposa el cessament del delegat local sindical "por inactividad en sus funciones y en cumplimiento de la orden de relevo que hemos recibido del sub-Jefe Provincial del Movimiento".

²⁶ Proposat en un document sense data, dins de la carpeta de Correspondència de 1946. Proposat oficialment en un ofici de 13 de novembre de 1946.

Càrrec	1947	1948	1949
Cap	Lluís Moré del Castillo	Lluís Moré del Castillo	Lluís Moré del Castillo ²⁷ Pere Ricart Domènech ²⁸ Juan Monmany Sabater ²⁹
Secretari	Pere Ricart Domènech	Pere Ricart Domènech	Pere Ricart Domènech
Delegació d'Informació i Investigació	Joan Miernau Domènech	Joan Miernau Domènech ³⁰	
Delegació de l'Auxili Social			
Delegació d'Administració			
Delegació d'Organitzacions Juvenils	Joan Janer Oliver Miquel Janer Oliver		
Prefectura del Frente de Juventudes			
Delegació de la Secció Femenina			
Delegació de Formació Nacional Sindicalista			
Delegació de Propaganda	Jaume Gorgas Pugés Joan Janer Oliver ³¹		Vicenç Castelló Peirats ³²
Delegació d'Estudis Tècnics		Joan Miernau Domènech ³³	
Delegació d'Educació i Descans	Francisco Gracia Calvo		

²⁷ Ofici del cap provincial del Movimiento, Eduardo Baeza Alegria, amb data 10 de febrer de 1949 pel qual comunica al camarada Lluís Moré del Castillo el seu cessament com a cap local de FET y de las JONS de Viladecans.

²⁸ Amb data 12 de febrer, el subcap provincial del Movimiento tramet el cessament de Lluís Moré i comunica que s'ha de fer càrrec de la prefectura, amb caràcter accidental, el secretari local.

²⁹ Cap local de FET y de las JONS per disposició del cap provincial del Movimiento a partir del 19 d'agost de 1949.

³⁰ Fins al 13 de març de 1948 en què passarà a ocupar la delegació d'Estudis Tècnics.

³¹ Document del 10 d'agost de 1947 pel qual es proposa el camarada Joan Janer Oliver per al càrrec de Delegat de Premsa i Propaganda. Aquest canvi es produeix perquè Jaume Gorgas Pugés passa a delegat local de la CNS.

³² Nomenat pel delegat provincial de Premsa y Propaganda de FET y de las JONS el 30 de setembre de 1949.

³³ A partir del 13 de març de 1948.

Càrrec	1947	1948	1949
Cap de Milícies			
Delegació d'Excaptius	Joan Janer Roselló		
Delegació d'Excombatents	Evaristo Guerrero Torres		
Delegació de la CNS	Nicasí Maríegues Mas Jaume Gorgas Pugés		
Guàrdia de Franco, lloctinent		Andrés Doñate Royo ³⁴	Andrés Doñate Royo ³⁵ Francesc Sadumí Mestres ³⁶

Càrrec	1950	1951
Cap	Joan Monmany Sabater	Pere Ricart Domènech ³⁷ Vicente Galindo ³⁸
Secretari	Pere Ricart Domènech	Pere Ricart Domènech ³⁹ Andrés Doñate Royo ⁴⁰
Delegació d'Informació i Investigació		
Delegació de l'Auxili Social		
Delegació d'Administració		
Delegació d'Organitzacions Juvenils		
Prefectura del Frente de Juventudes		
Delegació de la Secció Femenina		Maria Asunción Nebra Peña ⁴¹

³⁴ A partir del 7 de juny de 1948.

³⁵ Cessat amb data 5 de juny de 1949.

³⁶ Proposat el 8 de juliol de 1949.

³⁷ A 15 de desembre de 1951 hi consta com a cap local de FET y de las JONS. En alguns documents hi signa com a cap local provisional. Es possible que hi hagi un error mecanogràfic en les dates dels documents, perquè el mateix 11 de desembre Vicente Galindo, com a cap local accidental de FET, designa Pere Ricart corresponsal local de "Solidaridad Nacional".

³⁸ A partir de l'11 de desembre de 1951, com a cap local accidental.

³⁹ A 18 de juny de 1951 hi consta com a secretari local de FET y de las JONS.

⁴⁰ A partir del 16 de novembre de 1951.

⁴¹ Proposada per al càrrec amb data 15 de novembre de 1951.

Càrrec	1950	1951
Delegació de Formació Nacional Sindicalista		
Delegació de Propaganda		
Delegació d'Estudis Tècnics		
Delegació d'Educació i Descans		
Delegació d'Excaptius		
Delegació Sindical (CNS)		Jaume Gorgas Pugés
Delegació d'Educación y Descanso		
Delegació d'Excombatents		
Guàrdia de Franco, lloctinent		Joan Miernau Domènech ⁴²

⁴² Hi consta amb data 23 de maig de 1951.